

מדור חוק ומשפט

AK
ALON KAPLAN
ADVOCATE & NOTARY

עו"ד אלון קפלן

נאמנות בישראל

מוסד הנאמנות הוא מוסד מקובל ולגיטימי במדינות רבות מזה מאות בשנים שהחל להתפתח עוד מתקופת מסעות הצלב. ניתן לציין קיומם של חמישה סוגים עיקריים של הנאמנות:

• **נאמנות בשיקול דעת של הנאמן (Discretionary Trust)** - נאמנות שבה יתכן מינוי של נהנה קבוע אחד או כמה נהנים אך צופים שבעתיד יצורפו נהנים נוספים לפי שיקול דעת הנאמן.

• **נאמנות עם נהנים מזהים שלכל נהנה זכות מסוימת קבועה (Fixed Interest Trust)**.

• **נאמנות שבה יש לנאמן שיקול דעת** אולם מוענקות סמכויות מסוימות לצד ג' (כמו הפרוטקטור - "מגן הנאמנות") על מנת שיוכל לפקח ולייעץ לנאמן על אופן ניהול הנאמנות, קביעת הנהנים של הנאמנות, חלוקת לנהנים ואופן ניהול נכסי הנאמנות.

• **נאמנות לצרכי צדקה (Charitable Trust)**.

• **נאמנות לטובת מטרה מסוימת (Purpose Trust)**, כמו למשל נאמנות המוקמת לצורך תכנון, בניית ושליחת חללית לירח.

• הנאמנויות שהוזכרו לעיל הן נאמנויות "בלתי הדירות" ולכן היוצר אינו יכול לבטל את הנאמנות לאחר שהוקמה.

• קיימת גם אפשרות של נאמנות הדירה אך נאמנות כזאת איננה מעניקה את היתרונות של נאמנות בלתי הדירה.

הנאמנות יכולה לשמש למגוון מטרות ולהלן נסקור את העיקריות שבהן

• דאגה לילדים בעלי מוגבלות, בין אם מדובר במוגבלות פיזית, מנטלית או שכלית, הורים לילדים בעלי צרכים מיוחדים נדרשים להתמודד עם קשיים. יצוין כי בנאמנות כזאת ניתן למנות בן משפחה קרוב כפרוטקטור הנאמנות. הלה פטור מהצורך היום יומי לטפל בענייני החסוי (בדרך כלל ימונה לחסוי אפוטרופוס) ויכול למלא תפקיד של יועץ לנאמן בכל הקשור לצרכיו של החסוי. הפרוטקטור אף יכול לקבל סמכויות וטו שונות בעניינים מהותיים כגון סוג המוסד בו ישהה החסוי.

• דאגה לבני משפחה שקיים חשש כי לא ישמרו על ההון שהופקד בידיהם (מהמר כפייתי, נתון להשפעה עקב לחצים נפשיים, צורך

הנאמנות (Trust) היא מושג משפטי. הכוונה היא למרקם של יחסים משפטיים לפיהם הלקוח אשר הינו מייסד הנאמנות (Settlor) מעביר בעלות בנכסים לידי נאמן (Trustee) ומעניק לנאמן (או למספר נאמנים) זכויות לפעול בנאמנות על פי כתב נאמנות והחוק. בשונה מהמצב בשליחות פטירתו של הלקוח או של נהנה איננה מסיימת את הקשר המשפטי והנאמנות תמשיך לפעול ללא צורך בעריכת פרוצדורה של ירושה.

לפיכך מבנה משפטי של הנאמנות איננו "שליחות". דהיינו, הנאמן איננו מחזיק בנכסים עבור הלקוח המקורי ("השולח") אלא עבור "נהנה" (beneficiary) או מספר "נהנים" הנבחרים על ידי מייסד הנאמנות. עם זאת, אין כל מניעה שהלקוח, מייסד הנאמנות, יהיה אחד הנהנים וניתן גם למנות נהנים שיצורפו לנאמנות בעתיד.

המיוחד במבנה המשפטי של הנאמנות הוא שניתן לשנות את הנהנים במהלך חיי הנאמנות (בטכניקה משפטית מסוימת) ומייסד הנאמנות יכול גם לקבוע מראש מי יחליף נהנה שהלך לעולמו. כאמור, שינוי זה איננו כרוך בפרוצדורה משפטית של צו ירושה או צו קיום צוואה. ראוי לציין כי הסדר כזה אינו ישים במקרה של יחסי שליחות.

ברוב מדינות העולם אין הנאמנות מוכרת כאישיות משפטית היכולה להחזיק, לרכוש ולמכור נכסים, למרות שבמדינות מסוימות, כמו ארה"ב וישראל, שלטונות המס מוכנים להכיר בנאמנות כנישום, ולהתייחס אליה כנוף נפרד מהנהנים שלטובתם היא פועלת, ובמרבית המקרים, אם נרכשים או מוחזקים נכסים, הם יירשמו על שם הנאמן.

כדי לפתור ולייעל את בעיית החזקת הנכסים נוהגים הנאמנים להקים חברה שכל מניותיה מוחזקות בידי הנאמנים עבור הנאמנות (בישראל חברה מסוג זה נקראת "חברה להחזקת נכסי נאמנות"). חברה זו מנוהלת על ידי הנאמנים (ישירות או באמצעות מנהלים ממונים) והיא הופכת ל"חברת החזקות" של נכסי הנאמנות. חברה מסוג זה קיימת במקומות שונים בעולם והיא אף נחשבת בחוקי המס של ישראל כחברה "שקופה" (לנאמן) לצרכי מס דהיינו הנאמן הוא הנישום האחראי להגשת דוחי מס של הנאמנות והחברה איננה נחשבת ל"נישום".

סמים וכו')

• פתרון חילופי להסכמי ממון בין בני זוג (לפני נישואין) במיוחד כאשר אחד מבני הזוג קיבל או מחזיק בנכסים שירש או קיבל במתנה לפני הנישואין.

• ארגון ניהול עסק משפחתי והעברה בין-דורית של הבעלות והשליטה בעסק.

• העברה בין דורית של נכסי המשפחה.

העברת רכוש לנאמנות ומתן הנחיות לגבי היקף הכספים שיקבל כל נהנה בכל דור יכולה להבטיח מחד אורח חיים מכובד לנהנים השייכים לדור השני אך גם שימור של קרן מספיקה על מנת להבטיח אורח חיים רצוי לדורות הבאים.

• הגנה על רכוש מפני נושים

נאמנות יכולה לסייע בהגנה על רכוש מפני תביעות. נושא זה מפותח מאד בארה"ב ובאירופה ויכול לסייע גם בישראל. עם זאת כדי שהנאמנות תוכל להדוף ניסיונות של הנושים להניח ידם על הכספים שהועברו אליה קיימת דרישה שהנאמנות תוקם בתום לב ולפני קרות האירוע בנינו נוצרה עילת התביעה.

• הכנה לקראת פרישה וגיל הזהב

"אין אדם יודע את יום פקודתו ואין אדם יודע מידת ימיו ואריכות שנותיו" אומר פתגם ידוע. אדם יכול עוד בהיותו במלוא כושרו להקים נאמנות שתדאג לרווחתו בתקופה לאחר פרישתו עם בטחון שנכסיו יישמרו למשך ימי חייו גם כאשר מצב בריאותו מתדרדר ונמנע ממנו לנהל ביעילות את נכסיו. בכך הוא מסיר את הנטל מבני משפחתו ומוודא כי כספו יישמר וישמש על מנת לדאוג לרווחתו לפי צרכיו והוראותיו גם במצב של אבדן כשרות משפטית.

• התמודדות עם דיני ירושה - במדינות שונות קיימים דיני ירושה שונים

במדינות בהן שיטת המשפט היא קונטיננטלית, לא ניתן לנשל צאצאים כליל מהירושה. נאמנות יכולה לשמש על מנת להסדיר את נושא הירושה בדרך הרצויה למוריש ובני משפחתו.

החזקת נכסים מחוץ לישראל יוצרת קושי בהורשת נכסים במדינה זרה. עשיית צוואה בישראל מתייחסת להסדר ירושה של נכסי המנוח בישראל. במקרה ולעיזבון יש נכסים מחוץ לישראל, גם אם הצוואה תאושר בבית משפט ישראלי ברוב ארצות בעולם לא יכירו בצו ירושה ישראלי ויהיה צורך לעבור הליכי ירושה במקום בו נמצא הנכס בחו"ל.

• נאמנויות למטרות צדקה

נאמנות יכולה לשמש למטרות צדקה ונאמנויות צדקה מקובלות באזורים שונים בעולם המערבי. בנוסף לשימוש בנאמנות ככלי משפטי לניהול נכסים לטובת נזקקים או מטרות צדקה, פקודת מס הכנסה נותנת לנאמנויות צדקה הטבות מס מפליגות.

הדרכים להקמת נאמנות בישראל על פי חוק הנאמנות:

סעיף 2 של חוק הנאמנות תשכ"ט 1979 קובע כי "נאמנות נוצרת על פי חוק, על פי חוזה עם נאמן או על פי כתב הקדש".

• נאמנות על פי חוק - מדובר בכל מערכת יחסים הכוללת מטבעה יחסי נאמנות אשר נוצרת ומוסדרת בחוק, קרי - ישנו גורם אשר מופקדים בידיו נכסים ועליו להחזיק ולפעול בהם בהתאם בנאמנות

על פי החוק, כגון מנהל עיזבון, ומפרק חברה.

• נאמנות על פי חוזה - מדובר בכל מערכת יחסים שהיא כוללת יחסי נאמנות מטבעה אשר נוצרת ומוסדרת במסגרת חוזה בין צדדים לחוזה. נאמנות מסוג זה יכולה להיווצר בכתב וגם בהתנהגות, אך יחד עם זאת, היא עלולה לעורר קשיים כאשר יש צורך להסדיר העברת רכוש עקב פטירה של אחד הצדדים לחוזה בשל התנגשות עם דיני הירושה.

• נאמנות על פי כתב הקדש "נאמנות פרטית" - מדובר בנאמנות שמטרתה הינה הקדשת נכסים לטובת הנהנה/נהנים או למטרה מסוימת, שהקמתה מצריכה פרוצדורה ספציפית המפורטת בסעיף 17 לחוק הנאמנות, והיא מהווה למעשה פעולה משפטית עצמאית של היוצר. בהתאם לחוק, תחילתו של הקדש היא עם העברת השליטה בנכסי ההקדש לידי הנאמן. למרות זאת, כיום אין חובת רישום לגבי הקדש פרטי.

• נאמנות ציבורית על פי כתב הקדש - כל נאמנות שאחת ממטרותיה העיקריות היא מטרה ציבורית נחשבת אף היא כהקדש - "הקדש ציבורי", כאשר הקדשים ציבוריים, בשונה מהקדשים פרטיים, חייבים ברישום אצל רשם ההקדשות.

נאמנות על פי צוואה - זאת היא החלופה הקרובה ביותר לנאמנות המוקמת במשך ימי חייו של היוצר. ההבדל החשוב הוא שיש צורך לעשות צוואה אשר תכלול בתוכה את התוכן והכללים שיחולו על הנאמנות. לצוואה יצורף כתב הנאמנות. הנאמנות תקבל תוקף משפטי רק לאחר אישור הצוואה על ידי בית המשפט. ראוי לציין כי יש להתחשב בפרוצדורה של אישור הצוואה וקיימת אפשרות שיוורשים אחרים יתערבו בהליך המשפטי במטרה לפסול את הצוואה מסיבות הקבועות בחוק הירושה מה שעלול לגרום להליכים ממושכים ודחיית הקמת הנאמנות.

סיכום

הנאמנות היא כלי משפטי חשוב ויעיל להשגת מטרות רבות, ביניהן: לדאוג ליוצר ולבני משפחה בעת חיי היוצר ולאחר פטירתו, להגנה על נכסי המשפחה, לניהול הון משפחתי, להעברה בין דורית של נכסים מדור לדור, ובמיוחד העברת נכסי עסק משפחתי ולתכנון וביצוע תרומה לטובת הקהילה.

ד"ר אלון קפלן, עו"ד, חבר STEP סטפ, אגודת הנאמנים הבינלאומית, וחבר האקדמיה הבינלאומית לנאמנויות והון משפחתי. אלון חבר בלשכת עורכי הדין בישראל מ-1970 - בניו יורק מ-1990 ופעל כעורך דין בפרנקפורט משנת 2010 עד שנת 2022. בין מייסדי STEP ישראל, שימש כיו"ר הסניף בישראל וכיום מכהן כנשיא הארגון בישראל. הרצה בפקולטה למשפטים של אוניברסיטת תל אביב בלימודי תואר שני ומתאם קורס הדיפלומה של STEP בישראל. אלון שימש כיועץ לוועדה למיסוי נאמנויות של רשות המיסים, עורך ספרים בנושאי נאמנות ופרסם מאמרים רבים בתחום הנאמנות והטיפול בהן המשפחתי בכתבי עת מובילים בעולם. אלון חבר במועצת הנאמנים של ארגון IMPACT המעניק מלגות לימוד לחיילים משוחררים יוצאי יחידות קרביות וחבר והמועצה הבינלאומית של מכון וייצמן.